

Dokument na rokovanie

A9-0402/2023

5.12.2023

SPRÁVA

o európskom historickom vedomí
(2023/2112(INI))

Výbor pre kultúru a vzdelávanie

Spravodajkyňa: Sabine Verheyen

OBSAH

	Strana
NÁVRH UZNESENIA EURÓPSKEHO PARLAMENTU	3
DÔVODOVÁ SPRÁVA.....	10
PRÍLOHA: SUBJEKTY ALEBO OSOBY, KTORÉ SPRAVODAJKYNI POSKYTLI INFORMÁCIE.....	13
INFORMÁCIE O PRIJATÍ	14
ZÁVEREČNÉ HLASOVANIE PODĽA MIEN V GESTORSKOM VÝBORE V GESTORSKOM VÝBORE	15

NÁVRH UZNESENIA EURÓPSKEHO PARLAMENTU

o európskom historickom vedomí (2023/2112(INI))

Európsky parlament,

- so zreteľom na článok 165 Zmluvy o fungovaní Európskej únie,
- so zreteľom na svoje uznesenie z 19. septembra 2019 o dôležitosti európskeho historického povedomia pre budúcnosť Európy¹,
- so zreteľom na svoje uznesenie z 2. apríla 2009 o svedomí Európy a totalitarizme²,
- so zreteľom na nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/692 z 28. apríla 2021, ktorým sa zriaďuje program Občania, rovnosť, práva a hodnoty a zrušuje nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1381/2013 a nariadenie Rady (EÚ) č. 390/2014³,
- so zreteľom na svoje uznesenie z 11. novembra 2021 o európskom vzdelávacom priestore: spoločný celostný prístup⁴,
- so zreteľom na svoje uznesenie z 8. marca 2022 o úlohe kultúry, vzdelávania, médií a športu v boji proti rasizmu⁵,
- so zreteľom na svoje uznesenie zo 6. apríla 2022 o vykonávaní opatrení zameraných na občiansku výchovu⁶,
- so zreteľom na svoje uznesenie zo 14. decembra 2022 o vykonávaní Novej európskej stratégie pre kultúru a stratégie EÚ pre medzinárodné vzťahy v oblasti kultúry⁷,
- so zreteľom na svoje uznesenie z 21. januára 2021 o stratégii EÚ pre rodovú rovnosť⁸,
- so zreteľom na oznámenie Komisie z 18. septembra 2020 s názvom Únia rovnosti: akčný plán EÚ proti rasizmu na roky 2020 – 2025 (COM(2020)0565),
- so zreteľom na oznámenie Komisie zo 14. júna 2016 s názvom Podpora predchádzania radikalizácii vedúcej k násilnému extrémizmu (COM(2016)0379),
- so zreteľom na Európsky kultúrny dohovor z 19. decembra 1954⁹,

¹ Ú. v. EÚ C 171, 6.5.2021, s. 25.

² Ú. v. EÚ C 137 E, 27.5.2010, s. 25.

³ Ú. v. EÚ L 156, 5.5.2021, s. 1.

⁴ Ú. v. EÚ C 205, 20.5.2022, s. 17.

⁵ Ú. v. EÚ C 347, 9.9.2022, s. 15.

⁶ Ú. v. EÚ C 434, 15.11.2022, s. 31.

⁷ Ú. v. EÚ C 177, 17.5.2023, s. 78.

⁸ Ú. v. EÚ C 456, 10.11.2021, s. 208.

⁹ Pozri: <https://rm.coe.int/168006457e>.

- so zreteľom na štúdiu uskutočnenú pre Výbor pre kultúru a vzdelávanie s názvom Európska historická pamäť: politiky, výzvy a vyhliadky do budúcnosti¹⁰,
 - so zreteľom na štúdiu uskutočnenú pre Výbor pre kultúru a vzdelávanie s názvom Európska identita¹¹,
 - so zreteľom na článok 54 rokovacieho poriadku,
 - so zreteľom na správu Výboru pre kultúru a vzdelávanie (A9-0402/2023),
- A. keďže zložitá, konfliktmi sprevádzaná a sporná minulosť Európy predstavuje výzvu aj príležitosť pre európsku integráciu, pričom uznáva, že dobre informované historické vedomie podporuje vzájomné porozumenie a toleranciu;
 - B. keďže neprávosti na základe rodu, vierovyznania a etnickej príslušnosti sú zakorenené v európskych dejinách po mnoho storočí, a to aj v podobe antisemitizmu a protirómskych nálad, čo má následky pre Európu a zvyšok sveta;
 - C. keďže vedomá interakcia s dejinami a historickými neprávosťami pomáha riešiť rôzne formy neznášanlivosti a nerovnosti a budovať inkluzívnejšie spoločnosti;
 - D. keďže dejiny sa nikdy nesmú relativizovať, skresľovať ani falšovať na politické účely;
 - E. keďže popieranie histórie a iné formy zaujatých výkladov dejín predstavujú veľkú hrozbu, ktorá podnecuje nedôveru a konflikt medzi ľuďmi a národmi a oslabuje úsilie o dosiahnutie historickej spravodlivosti a zmierenia;
 - F. keďže na vyrovnanie sa s minulosťou je potrebná maximálna nestrannosť a objektívnosť tak v historických vedách, ako aj v politike;
 - G. keďže historická pamäť zahŕňa jasný stupeň subjektivity, pretože to, čo si pamätáme a ako minulosť interpretujeme, si nevyhnutne vyberáme na základe svojich hodnotových úsudkov;
 - H. keďže hoci existujú „historické fakty“ založené na odbornej práci historikov vrátane výskumu, výučby a ochrany zdrojov a historických pamiatok, neexistuje jediná monolitická, nespochybniteľná a večná „historická pravda“, ktorú by si mohla jedna konkrétna skupina alebo národ monopolizovať a výlučne privlastniť alebo ju využiť na popieranie existencie iných ľudí, národov alebo štátov;
 - I. keďže interdisciplinárne prístupy a kontextualizácia sú základnými prvkami vzdelávania o histórii, ktoré treba spájať s výchovou k európskemu občianstvu, ako aj s výmennými programami a programami mobility;
 - J. keďže podpora kritického historického vedomia naprieč hranicami prostredníctvom vzdelávacích a iných prostriedkov má zásadný význam pre to, aby Európania mohli

¹⁰ [Štúdia – „European Historical Memory: Policies, Challenges and Perspectives“ \(Európska historická pamäť: politiky, výzvy a vyhliadky do budúcnosti\) \(druhé vydanie\), Európsky parlament, generálne riaditeľstvo pre vnútorné politiky Únie, tematická sekcia B – Štrukturálne politiky a politiky súdržnosti, apríl 2015.](#)

¹¹ [Štúdia – „European Identity“ \(Európska identita\), Európsky parlament, generálne riaditeľstvo pre vnútorné politiky Únie, tematická sekcia B – Štrukturálne politiky a politiky súdržnosti, apríl 2017.](#)

pochopiť svoju minulosť a vyrovnáť sa s ňou, sebavedome čeliť súčasnej situácii a pracovať v prospech spoločnej budúcnosti;

- K. keďže európske historické vedomie sa chápe ako individuálna a kolektívna schopnosť a zručnosť chápať históriu, kriticky ju posudzovať a poučiť sa premýšľaním nad ňou, čo uľahčuje rozpoznanie neoddeliteľného prepojenia a vzájomnej závislosti medzi minulosťou, súčasnosťou a budúcnosťou;

Vyrovnanie sa s minulosťou Európy ako riziko a príležitosť

1. uznáva, že rozmanité a často protichodné dejiny európskych národov a štátov komplikujú snahy o vyrovnanie sa s minulosťou na politickej úrovni, pričom tieto snahy môžu byť nebezpečné, a že pokusy o nasmerovanie toho, ako si pripomínať a interpretovať minulosť, sa vždy ukazujú ako náročné;
2. zdôrazňuje potenciál zásady „história – učiteľka života“ a považuje najmä tragické obdobia a temné prvky európskej histórie nielen za dôrazné pripomenutie minulých chýb, ktorých opakovaniu sa treba vyhnúť, ale aj za výzvu na spoluprácu s cieľom vytvárať demokratické a inkluzívne spoločnosti v Únii a na celom svete;
3. považuje zodpovedný, na dôkazoch založený a kritický prístup k histórii, ktorý sa zameriava na spoločné európske hodnoty, za nevyhnutnú podmienku každého demokratického politického spoločenstva, aby sa zvýšilo povedomie súčasných a budúcich generácií o úspechoch aj zlyhaniach v minulosti, posilnila sebareflexívna verejná diskusia a podporilo porozumenie a zmierenie v rámci konkrétnych sociálnych skupín, národov a štátov a medzi nimi;

Politika minulosti Európskej únie – kritické posúdenie

4. zdôrazňuje potrebu poctivého posúdenia „politiky minulosti“, ktorou sa EÚ snaží zvýšiť legitimitu európskeho projektu, posilniť európsku spolupatričnosť a podporiť mierové spolužitie národov na kontinente, a to uznaním tak úspechov, ako aj existujúcich nedostatkov a preskúmaním toho, ako sa občania nabádajú, aby sa zaoberali minulosťou;
5. berie na vedomie celý rad minulých a súčasných iniciatív na európskej úrovni na podporu spoločnej európskej historickej pamäte vrátane Dňa pamiatky obetí holokaustu, Európskeho dňa pamiatky obetí totalitných a autoritárskych režimov, vytvorenia osobitného prvku venovaného historickému povedomiu v rámci bývalého programu Európa pre občanov a súčasného programu Občianstvo, rovnosť, práva a hodnoty (CERV) a rôznych uznesení Parlamentu, ako je uznesenie z 2. apríla 2009 o svedomí Európy a totalitarizme a uznesenie z 19. septembra 2019 o dôležitosti európskeho historického povedomia pre budúcnosť Európy;
6. vyjadruje znepokojenie nad tým, že naďalej existuje skrytá konkurencia a čiastočná nezlučiteľnosť medzi rôznymi koncepciami pamäti a kultúrami spomínania v Európe, a to medzi západnou a východnou Európou, ale aj medzi krajinami a národmi v niektorých častiach kontinentu; zdôrazňuje, že všetky európske krajiny majú tak zhodné, ako aj rozdielne skúsenosti, ktoré patria do spoločnej európskej histórie; berie na vedomie zločiny páchané nacistickými, fašistickými a komunistickými totalitnými

režimami, ako aj zločiny z obdobia kolonializmu a úlohu, ktorú tieto zločiny zohrali pri formovaní historického vnímania v Európe; zdôrazňuje potrebu preklenúť existujúce regionálne a ideologické rozdiely v historickom vedomí medzi európskymi krajinami a národmi s cieľom vybudovať spoločný základ pre dialóg, ako aj vzájomné porozumenie a rešpekt;

7. uznáva, že hrôzy minulosti slúžia ako „negatívny základový mýtus“ a vytvárajú silný pocit zmysluplnosti európskeho mierového projektu, berie však na vedomie, že sústredenie sa Únie na vyrozprávanie svojho príbehu *ex negativo* so sebou prináša riziko podpory teleologického a zjednodušeného čierno-bieleho pohľadu na minulosť, čo môže brániť plne informovanému chápaniu zložitej minulosti Európy a oslabuje motiváciu spochybňovať stereotypy a „nedotknuteľné“ časti národných dejín;

Smerom k informovanému historickému vedomiu v Európe

8. uznáva potrebu širšieho a ucelenejšieho chápania európskych dejín pre vznik kritického a sebareflexívneho európskeho historického vedomia, a to najmä rozšírením zamerania súčasných iniciatív v oblasti európskej historickej pamäte, pričom sa zohľadnia aj skupiny, ktoré boli doteraz nedostatočne zastúpené, a propagovaním inovatívnych spôsobov výučby histórie;
9. zdôrazňuje, že je dôležité odkloniť sa od európskej kultúry spomínania, ktorá pôsobí prevažne zhora nadol a zaoberá sa vymedzením toho, čo by si Európania mali pamätať, a vytvárať kultúru spomínania orientovanú zdola nahor, ktorá vychádza od občanov a je založená na spoločných európskych zásadách a hodnotách, a zamerať sa pritom na rozvoj kapacít pre kritické spracovanie minulosti na miestnej, regionálnej, vnútroštátnej a európskej úrovni, do ktorého sa zapoja organizácie občianskej spoločnosti;
10. uznáva kľúčový význam prístupu k minulosti Európy, ktorý vychádza zo základných európskych hodnôt zakotvených v článku 2 Zmluvy o Európskej únii a z etických a filozofických tradícií, o ktoré sa tieto hodnoty opierajú, a vytvorenia otvoreného priestoru na diskusiu, ktorý umožní zaoberať sa zložitými prvkami národných dejín a podporí vzájomné porozumenie a zmierenie v rámci európskych národov a medzi nimi, ako aj medzi európskymi národmi a zvyškom sveta;
11. domnieva sa, že sloboda vyučovať, študovať a viesť výskum vrátane voľného prístupu k archívom a zdrojom spolu so slobodným umeleckým prejavom sú predpokladom pre vytváranie a šírenie nezaujatých vedomostí založených na dôkazoch v demokratických spoločnostiach, a najmä pre kritické pochopenie dejín; vyzýva Komisiu a členské štáty, aby chránili tieto slobody, ktoré sú v súčasnosti ohrozené, najmä v dôsledku prípadov zneužitia zákonov o historickej pamäti, a to aj prostredníctvom európskeho mechanizmu právneho štátu;
12. zdôrazňuje zásadnú úlohu vzdelávania a vyzýva členské štáty, aby aktualizovali súčasné učebné osnovy a metodiky výučby s cieľom presunúť pozornosť z národných dejín na európsku a celosvetovú históriu a klásť väčší dôraz na nadnárodné historické chápanie, najmä umožnením pohľadu na dejiny z viacerých perspektív a podporou zodpovedajúcich štýlov výučby, ktoré uprednostňujú zamyslenie sa a diskusiu pred prenosom znalostí a ktoré sa riadia celkovým cieľom, ktorým je zabezpečiť, aby sa študenti naučili ako myslieť, a nie čo si myslieť;

13. zdôrazňuje zásadný význam učenia sa o európskej integrácii, histórii, inštitúciách a základných hodnotách Únie a európskom občianstve pre vznik pocitu európskej spolupatričnosti; vyzýva na výučbu európskej histórie a európskej integrácie, ktoré treba vnímať v globálnom kontexte, a žiada, aby sa výchova k európskemu občianstvu stalo neoddeliteľnou súčasťou vnútroštátnych vzdelávacích systémov; uznáva úsilie vynaložené na úrovni EÚ na zlepšenie vedomostí o Únii a jej histórii vrátane tzv. akcií Jean Monnet; vyzýva Komisiu a členské štáty, aby pracovali, a to aj prostredníctvom pracovnej skupiny európskeho vzdelávacieho priestoru pre rovnosť a hodnoty, na výstupoch, ktoré sú osobitne zamerané na rozvoj európskeho historického vedomia, a aby spoločne vypracovali príručku EÚ pre školské aktivity, ktorá poskytne spoločné usmernenia a nestranné fakty a údaje pre výučbu európskych dejín;
14. domnieva sa, že v európskych dejinách je hlboko zakorenený šovinizmus, rodové stereotypy, mocenské asymetrie a štrukturálne nerovnosti, a vyjadruje poľutovanie nad tým, že pri výučbe histórie sa neuplatňuje dostatočne multikultúrny a rodovo citlivý prístup; považuje za nevyhnutné riešiť marginalizáciu žien a iných nedostatočne zastúpených spoločenských skupín v dejinách a vyzýva členské štáty, aby zabezpečili väčší dôraz na ne v národných učebných osnovách;
15. zdôrazňuje potrebu interdisciplinárnej a prierezovej výučby histórie, pri ktorej sa uplatňuje inovatívna pedagogika sústredená na študenta, ako sú interaktívne prístupy a prístupy založené na rozprávaní príbehov a poučeníach z minulosti pre všetky generácie, využíva komplexný súbor zdrojov, technológií a vzdelávacích materiálov vrátane cezhraničných a nadnárodných učebníc histórie a ústnych histórií a podporujú analytické zručnosti a kritické myslenie;
16. uznáva ústrednú úlohu, ktorú pri vytváraní a prenose kompetencií potrebných na pochopenie a kritické posúdenie historických faktov zohrávajú učitelia, a zdôrazňuje, že je dôležité, aby učitelia nielen absolvovali primeranú odbornú prípravu, ale aby sa zapájali aj do kontinuálneho profesijného rozvoja vrátane činností partnerského učenia a výmeny najlepších postupov na vnútroštátnej aj nadnárodnej úrovni; v tejto súvislosti zdôrazňuje pridanú hodnotu učiteľských akadémií programu Erasmus+;
17. vyzýva členské štáty, aby zabezpečovali individuálne prispôbené výučbové materiály na dejepis a odbornú prípravu, ktorá učiteľom umožní lepšie sa orientovať na nadnárodné aspekty a mnohotvárnosť histórie, poskytne primerané didaktické postupy a zásady modernej výučby a zameria sa predovšetkým na formovanie mladých ľudí schopných sebareflexie;
18. zdôrazňuje, že zber údajov a porovnávanie a hodnotenie metód a nástrojov výučby histórie má veľký význam, a víta prácu špecializovaných vládnych aj mimovládnych organizácií pôsobiacich v tejto oblasti vrátane strediska Rady Európy pre sledovanie výučby histórie v Európe a združenia EUROCLIO; zdôrazňuje potrebu, aby sa do činností strediska pre sledovanie zapojilo viac členských štátov EÚ;
19. uznáva potenciál múzeí kriticky sa zaoberať spornými dejinami Európy ako nástroj vzdelávania sa o minulosti a budovania historického vedomia, najmä pokiaľ ide o Dom európskej histórie ako hlavný projekt, na ktorý by sa mali sprístupniť dostatočné zdroje s cieľom zabezpečiť širší dosah na európsku verejnosť;

20. zdôrazňuje význam zachovania bohatého kultúrneho a historického dedičstva Európy a jej pamätných miest, najmä ako prostriedku na vytvorenie kritického historického vedomia, za predpokladu, že sa nezneužívajú na ideologické účely, a zdôrazňuje úlohu, ktorú v tejto súvislosti môžu zohrávať značka „Európske dedičstvo“ a nezávislé inštitúcie podporujúce európske hmotné aj nehmotné dedičstvo; nabáda členské štáty, aby zintenzívnili svoje úsilie o vymedzenie a ochranu miest demokratickej pamäte, najmä tých, ktoré súvisia s nedostatočne zastúpenými skupinami; zdôrazňuje potenciál projektu Europeana ako digitálnej knižnice, archívu, múzea a vzdelávacej platformy Európy;
21. uznáva potenciál digitálnych médií a rastúcu úroveň digitalizácie vo vzdelávaní, vyjadruje však hlboké znepokojenie nad čoraz rozšírenejším zneužívaním digitálnych kanálov na politickú manipuláciu a šírenie dezinformácií, a to aj pokiaľ ide o históriu, ako je vidno na ruskom historickom revizionizme sprevádzajúcom útočnú vojnu Ruska proti Ukrajine; vyzýva Komisiu a členské štáty, aby zintenzívnili svoje úsilie o posilnenie mediálnej a digitálnej gramotnosti a aby učiteľom a študentom poskytli primerané zručnosti a nástroje, ktoré uľahčia výučbu histórie založenú na faktoch a umožnia im identifikovať, kontextualizovať a analyzovať tradičné, ako aj moderné historické zdroje;
22. zdôrazňuje, že možnosti cezhraničnej vzdelávacej mobility, ktoré poskytujú európske programy a iné programy mobility, uľahčujú výmenu myšlienok a podporujú prierezové znalosti a medzikultúrne porozumenie, pomáhajú odstraňovať národné bariéry a umožňujú lepšie pochopenie minulosti a súčasnosti;
23. vyzýva Komisiu a členské štáty, aby posilnili nástroje, ktoré sú v súčasnosti na európskej úrovni k dispozícii na podporu kritického a sebareflexívneho európskeho historického vedomia, najmä program Erasmus+, ktorý podporuje mobilitu a medzikultúrne vzdelávanie ako kľúčové nástroje na lepšie pochopenie iných kultúr a národov, a program Občania, rovnosť, práva a hodnoty, ktorý poskytuje podporu nadnárodným projektom pripomínania si historických udalostí a podporuje občiansku angažovanosť;
24. žiada, aby európske inštitúcie, členské štáty, kandidátske a potenciálne kandidátske krajiny, vzdelávacie inštitúcie a aktéri občianskej spoločnosti zintenzívnili svoje úsilie o podporu zmierenia, upustili od akýchkoľvek pokusov o zneužívanie dejín na politické účely a bojovali proti historickému revizionizmu a popieraniam histórie v Európskej únii aj mimo nej; pripomína význam týchto aspektov pre budúce rozšírenia Únie;

Vyhliadky do budúcnosti: odkaz minulosti a budúcnosť EÚ

25. stotožňuje sa s ideálom „kultúry spomínania“ a historického vedomia založeného na spoločných európskych hodnotách a prístupoch k minulosti, pričom sa zároveň vyhýba neprimeranému zjednocovaniu alebo zjednodušovaniu histórie;
26. vyjadruje nádej, že na základe kritickej sebareflexie, pokiaľ ide o históriu a historickú zodpovednosť na národnej úrovni, môže vzniknúť skutočne európska reflexívna diskusia o minulosti kontinentu bez toho, aby sa história zneužívala na mocenské a politické účely, a verí, že zo spoločnej historickej práce vzíde „osudové spoločenstvo“ európskych národov;

27. predpokladá, že kolektívne spomienky v konečnom dôsledku prispievajú k európskej verejnej sfére a zlúčia sa s ňou, pričom rozdielne kultúry spomínania sa budú navzájom dopĺňať namiesto toho, aby si konkurovali, a prístup k histórii sa stane skôr občianskou než politickou otázkou;

o

o o

28. poveruje svoju predsedníčku, aby postúpila toto uznesenie Rade a Komisii.

DÔVODOVÁ SPRÁVA

Táto správa¹ sa z veľkej časti zakladá na zisteniach dvoch štúdií, ktoré si vyžiadal Výbor pre kultúru a vzdelávanie Európskeho parlamentu, s názvom Európska historická pamäť: politiky, výzvy a vyhliadky do budúcnosti a Európska identita² a zameriava sa na koncepciu historického vedomia.

Hlavná hodnota historického vedomia vyplýva zo základného predpokladu, že poznanie histórie nie je len hodnotou samou osebe, ale je predpokladom nášho chápania súčasnosti, ktoré navyše usmerňuje aj naše snahy formovať budúcnosť.

Historické vedomie nám skutočne pomáha interpretovať minulosť, ale zároveň nám pomáha pochopiť, kto sme a kde v čase sa nachádzame. Inými slovami, historické vedomie nielenže pomáha rozvíjať citlivosť voči minulosti a jej chápanie, ale zároveň zvyšuje naše uvedomenie si samých seba ako Európanov v súvislosti s dejinami.

Kritické preskúmanie minulosti by sa však nemalo obmedziť len na zdôrazňovanie obetí autoritárskych a totalitných režimov. Malo by prehodnotiť všetky temné stránky európskej histórie vrátane kolonializmu, rasizmu, porušovania ľudských práv a rodovo motivovaných historických nepravostí.

S ohľadom na uvedené je táto správa Európskeho parlamentu o „európskom historickom vedomí“ rozdelená do štyroch častí:

- V prvej časti (*Vyrovnanie sa s minulosťou Európy ako riziko a príležitosť*) sa uznáva význam zodpovedného a kritického spracovania histórie ako nevyhnutnej podmienky na to, aby sme sa poučili z minulosti.
- V druhej časti (*Politika minulosti Európskej únie – kritické posúdenie*) sa zdôrazňuje nebezpečenstvo vytvárania teleologického a zjednodušeného pohľadu na históriu, kde hrôzy minulosti slúžia ako „negatívny základový mýtus“ európskej integrácie.
- Tretia časť (*Smerom k informovanému historickému vedomiu v Európe*) je venovaná rozvoju informovaného historického vedomia v Európe a načrtáva spôsoby, ktorými možno tento cieľ dosiahnuť.
- Štvrtá a posledná časť (*Vyhliadky do budúcnosti: odkaz minulosti a budúcnosť EÚ*) rozvíja myšlienku novej „kultúry spomínania“, ktorá podporuje historické vedomie založené na spoločných európskych hodnotách a prístupoch.

1. Vyrovnanie sa s minulosťou Európy ako riziko a príležitosť

¹ Dôvodová správa priložená k tejto správe parlamentného výboru pre kultúru a vzdelávanie bola po hlasovaní vo výbore 28. novembra 2023 a odstúpení pôvodne vymenovaného spravodajcu mierne revidovaná.

² Prutsch, Markus J. (2015 [2. vydanie]). *European Historical Memory: Policies, Challenges and Perspectives* (Európska historická pamäť: politiky, výzvy a vyhliadky do budúcnosti). Brusel: Európsky parlament, generálne riaditeľstvo pre vnútorné politiky Únie; Prutsch, Markus J. (2017). *European Identity* (Európska identita). Brusel: Európsky parlament, generálne riaditeľstvo pre vnútorné politiky Únie.

Ako Jacques Delors pri viacerých príležitostiach správne pripomenul, európski občania „sa nemôžu zamilovať do jednotného trhu“ (1989).³ Aby sa rozvíjal pocit spolupatričnosti, treba pracovať na kolektívnej pamäti, ktorá je ústredným prvkom budovania a posilňovania skupinovej identity.

Neexistuje však žiadna konkrétna európska kolektívna pamäť. Spomienky ľudí a národov, ktoré tvoria EÚ, sú plné vojen, konfliktov a sporov. Tvorba kolektívnej pamäte si preto vyžaduje prejsť procesom *Vergangenheitsbewältigung* (vyrovnanie sa s minulosťou a jej spracovanie), najmä s cieľom kriticky a zmysluplne napraviť minulosť tak na úrovni členských štátov, ako aj na úrovni EÚ.

2. Politika minulosti Európskej únie – kritické posúdenie

Z historického hľadiska by sme Európu nemali považovať za homogénny civilizačný a geopolitický priestor, ako pozoroval Norbert Elias už v roku 1939.⁴ Konečným cieľom európskych politík spomínania nesmie byť rozvoj imaginárneho pocitu spoločnej minulosti, ale jasné smerovanie pre budúcnosť EÚ a posilnenie európskej spolupatričnosti.

Giorgio Agamben správne tvrdí, že ak má myšlienka Európy nejaký význam, tak spočíva v tom, že Európania „môžu získať prístup k svojej pravde len konfrontáciou s minulosťou, len vyrovnaním si účtov s vlastnou históriou“.⁵

EÚ nepochybne vyvinula vedomé úsilie o vyrovnanie sa s problematickou minulosťou Európy. Podieľa sa na činnostiach na rozvoj historickej pamäte a vyčleňuje značné zdroje na dosiahnutie tohto cieľa.

Hoci sa na minulosť často odkazuje v oficiálnych diskusiách EÚ, tieto „ťažké prvky minulosti“ sa zatiaľ na európskej úrovni neriešili dostatočne široko a reflexívne.

3. Smerom k informovanému historickému vedomiu v Európe

Cesta k informovanému historickému vedomiu v Európe sa začína tým, že sa vyhneme výlučnému budovaniu európskej kolektívnej pamäte na jedinom negatívnom základovom mýte, pretože to bráni kritickému preskúmaniu minulosti.

Európska únia je osudové spoločenstvo (*Schicksalsgemeinschaft*) a takto by sa malo chápať, nie ako spoločenstvo jednej spoločnej pamäte. Takto treba vidieť „historickú cestu“ Európanov.

A v tom spočíva význam historického vedomia: je to vhodný nástroj, ktorý nám pomáha definovať, ako chápeme históriu a ako s ňou súvisíme; pomáha uznať dejinnosť našich okolností. Inými slovami, pomáha rozvíjať schopnosť interpretovať a rozpoznať minulosť v podobe dejín. Historické vedomie posilňuje schopnosť využiť skúsenosti a chápať súčasné

³ Delors, Jacques (1989). Vyhlásenie o hlavných smeroch politiky Komisie, ktoré predniesol Jacques Delors, predseda Komisie, Európskemu parlamentu, a odpoveď na následnú rozpravu v Parlamente. Luxemburg: Úrad pre vydávanie úradných publikácií Európskych spoločenstiev (Vestník Európskych spoločenstiev; dodatok 1/89), s. 6.

⁴ Pozri Elias, Norbert (1939). *Über den Prozeß der Zivilisation* (2 zv.). Bazilej: vydavateľstvo Haus zum Falken.

⁵ Agamben, Giorgio (2019 [1942]). *Creation and Anarchy: the Work of Art and the Religion of Capitalism* (Tvorba a anarchia: umelecké dielo a náboženstvo kapitalizmu) (preklad: Adam Kotsko). Stanford, Kalifornia: Stanford University Press, s. 8.

situácie a identifikácie⁶. „História“ nie je súčtom minulých faktov, ale zmysel, ktorý vzniká po pochopení a spracovaní faktov. História je nepochybne „poznáním samých seba“.

4. Vyhlíadky do budúcnosti: odkaz minulosti a budúcnosť EÚ

Snahy v oblasti historickej pamäte na úrovni EÚ sa nesmú využívať ako forma mäkkej moci na vyjadrenie politických stanovísk alebo na obranu politických záujmov. Úvahy o dejinách a ich spracovanie sú skôr formou orientácie sa vo vzťahu k súčasnosti a budúcnosti⁷. Hlavným cieľom štúdia histórie by preto malo byť formovanie historického vedomia ako kolektívnej aj individuálnej schopnosti.

Správa vo všeobecnosti podporuje ideál „kultúry spomínania“ a historického vedomia založeného na spoločných európskych hodnotách a prístupoch k skúmaniu minulosti, ktorý sa zároveň vyhýba zjednodušovaniu histórie.

⁶ Popa, Nathalie (2023). „How Meaning Making Cultivates Historical Consciousness: Identifying a Learning Trajectory and Pedagogical Guidelines to Promote It“ (Ako hľadanie zmyslu kultivuje historické vedomie: určenie vzdelávacej cesty a pedagogické usmernenie na jej podporu). In: *The Social Studies* 114:4, s. 139-159, tu s. 142f.

⁷ Nordgren, Kenneth (2019). „Boundaries of Historical Consciousness: a Western Cultural Achievement or an Anthropological Universal“ (Hranice historického vedomia: úspech západnej kultúry alebo antropologická univerzália). In: *Journal of Curriculum Studies* 51:6, s. 779-797, tu s. 791.

PRÍLOHA: SUBJEKTY ALEBO OSOBY, KTORÉ SPRAVODAJKYNI POSKYTLI INFORMÁCIE

Spravodajkyňa na vlastnú zodpovednosť vyhlasuje, že informácie jej neposkytol žiadny subjekt ani osoba, ktoré treba uviesť v tejto prílohe podľa článku 8 prílohy I k rokovaciemu poriadku. Po odstúpení spravodajcu prevzala 28. novembra 2023 funkciu spravodajkyne predsedníčka výboru.

Subjekt a/alebo osoba

Neuplatňuje sa.

INFORMÁCIE O PRIJATÍ

Dátum prijatia	28.11.2023
Výsledok záverečného hlasovania	+ : 19 - : 7 0 : 1
Poslanci prítomní na záverečnom hlasovaní	Asim Ademov, Andrea Bocskor, Ilana Cicurel, Laurence Farreng, Tomasz Frankowski, Catherine Griset, Sylvie Guillaume, Hannes Heide, Irena Joveva, Petra Kammerevert, Niyazi Kizilyürek, Niklas Nienaaß, Rob Rooker, Marcos Ros Sempere, Monica Semedo, Andrey Slabakov, Michaela Šojdrová, Sabine Verheyen, Theodoros Zagorakis, Milan Zver
Náhradníci prítomní na záverečnom hlasovaní	João Albuquerque, Ibán García Del Blanco, Chiara Gemma, Łukasz Kohut, Marcel Kolaja, Emmanuel Maurel, Wolfram Pirchner

ZÁVEREČNÉ HLASOVANIE PODĽA MIEN V GESTORSKOM VÝBORE V GESTORSKOM VÝBORE

19	+
PPE	Ademov Asim, Frankowski Tomasz, Pirchner Wolfram, Sojdrová Michaela, Verheyen Sabine, Zagorakis Theodoros
Renew	Cicurel Ilana, Farreng Laurence, Joveva Irena, Semedo Monica
S&D	Albuquerque João, García Del Blanco Ibán, Guillaume Sylvie, Heide Hannes, Kammerevert Petra, Kohut Lukasz, Ros Sempere Marcos
Verts/ALE	Kolaja Marcel, Nienaß Niklas

7	-
ECR	Gemma Chiara, Rooker Rob, Slabakov Andrey
ID	Griset Catherine
NI	Bocskor Andrea
The Left	Kizilyürek Niyazi, Maurel Emmanuel

1	0
PPE	Zver Milan

Vysvetlenie použitých znakov:

+ : za

- : proti

0 : zdržali sa hlasovania